

HETKEN KESTÄÄ ELO TÄÄ, SEKIN SYNKKÄÄ JA IKÄVÄÄ – TRAUMAATTISTEN PERINTÖJEN TERMINOLOGIAA

Historian traagisiin, väkivaltaisiin ja traumaattisiin piirteisiin viittaavat termit vaikea [engl. difficult], synkkä [dark], negatiivinen [negative], kiistanalainen [contested] ja ristiriitainen [dissonant] perintö¹ ovat 2010-luvulla yleistyneet menneisyyttä ja kulttuuriperintöä tutkivilla tieteenaloilla. Ilmaisut sisältävät oletuksen siitä, että tiettyjen menneisyydestä muistuttavien jälkien käsittely on edelleen vaikeaa, ahdistavaa, torjuttua tai jopa kiellettyä. Analysoin tässä artikkelissa tieteellisissä teksteissä esiintyviä termejä, jotka viittaavat traumaattisen menneisyyden kohtaamiseen, käsittelyyn ja hallintaan. Tarkastelen traumaattista perintöä kuvaavan termistön merkityksiä, keskinäisiä suhteita, käyttöä ja potentiaalia tutkimuksen työkaluina.

Tämän vuosituhannen kuluessa nousseet poliittiset liikkeet vastareaktioineen sekä sukupuoleen, seksuaalisuuteen, kulttuuriseen tai etniseen identiteettiin kiinnittynyt emansipatorinen aktivismi ovat heijastuneet myös kulttuuriperintöä tutkiviin aloihin: perintöä on ryhdytty enenevässä määrin tarkastelemaan konfliktien, kiistojen ja sorron symbolina, mutta toisaalta myös mahdollisuutena purkaa yhteiskunnallista vallankäyttöä sekä historian vääryyksiä ja traumaattisia tapahtumia². Esimerkiksi sotien ja aseellisten konfliktien näkökulmaan painottunut, kulttuuriperinnön, kriisitilanteiden ja kriisien jälkipuinnin suhdetta tarkasteleva tutkimus muodostaa käytännössä oman tutkimussuuntauksensa³. Samoin perintökohteisiin keskittyneestä matkailututkimuksesta on erottautunut ”synkkään turismiin” paneutunut haaransa, joka tutkii matkailua ”kuolemaan” ja ”vaikeaan perintöön” kytkeytyviin kohteisiin – paitsi kuluttamisen ja talouden lainalaisuuksien näkökulmasta niin kuoleman käsittelyä ja kollektiivista muistia koskevana yhteiskunnallisena ja yhteisöllisenä ilmiönä⁴.

”Vaikeuden” ja ”ristiriitaisuuden” teemoja kantava terminologia viittaa tutkimuksessa yleisesti ottaen perinnössä ja perintökohteissa linkittyviin vastakkaisiin merkityksiin sekä traumaattisessa perinnössä kiteytyviin kysymyksiin siitä, miten ja miksi kipeitä tapahtumia olisi ylipäättään muisteltava ja käsiteltävä. Avatakseni yksityiskohtaisemmin tutkimuksessa luotuja, traumaattisia perintöjä luonnehtivia

Kuva 1. Seinämaalaus Patarein vankilassa (Tallinna, Viro). Valokuva: Johanna Enqvist, 30.6.2014.

käsitteellistyksiä luon seuraavassa katsauksen kansainvälisessä perintöä ja kulttuuriperintöä, historiaa, muistia, menneisyyttä ja menneisyyden käyttöä käsittelevässä tutkimuksessa käytettyihin termeihin *vaikea* [engl. *difficult heritage*], *synkkä* [*dark heritage*], *negatiivinen* [*negative heritage*], *kiistanalainen* [*contested heritage*] ja *ristiriitainen perintö* [*dissonant heritage*]. Analysoin termeille annettuja määritelmiä ja keskinäisiä suhteita sekä termejä ympäröiviä käsitejärjestelmiä ja diskursseja. Lisäksi esitän johtopäätöksiä siitä, millaiset piirteet yhdistävät termeihin liitettyjä tutkimuskohteita ja -tapauksia.

Hyödynnän aineistonani viimeisen parin vuosikymmenen aikana julkaistuja tieteellisiä tekstejä, joissa edellä mainitut, traumaattisia perintöjä kuvaavat termit esiintyvät. Olen hahmottanut aineiston yleispiirteitä, teemoja ja aihepiirejä kirjoitus- ja artikkelitietokantoihin tekemieni hakujen avulla. Tarkennan katseeni myös yksittäisiin teksteihin ja tutkijoihin, jotka ovat nousseet esiin tutkimuskirjallisuudessa sekä aineistoa käsitellessäni, ja jotka olen siten arvioinut erityisen merkityksellisiksi tässä käsiteltyjen termien määrittelyssä ja vakiinnuttamisessa sekä suhteessa aineiston perusteella muodostamaani kokonaiskuvaan.

Analyysini tavoitteena on muodostaa käsitys siitä, ovatko tarkastellut termit määriteltävissä yhden ja saman käsitteen merkitysvahteiksi vai erottavatko ne ennemminkin useita merkityksiä, käsitteitä ja diskursseja. Tutkin myös sitä, millaisia piirteitä termit välittävät niiden yläkäsitteeksi ymmärrettävän perinnön olemuksesta. Erittelen lisäksi termeihin kiteytyviä teoreettisia ja ideologisia oletuksia sekä arvioin termien analyttistä voimaa perinnöksi kutsutun monimuotoisen ilmiövyöhyksen ymmärtämisessä.

Tieteen termit, käsitteet ja diskurssit

Maailmassa havaitsemiemme asioiden luokittelu, *käsitteistäminen*, on perustavanlaatuisia inhimillistä toimintaa, ja kielennetyt käsitteet ajattelumme peruselementtejä⁵. Käsitteet kuvataan usein mentaaliseksi kategorioiksi tai representaatioiksi, jotka representoivat jollain tavalla todellisuutta⁶. Terminologiaopissa käsite ymmärretään tiedon yksiköksi, joka muodostuu *käsitteipiirteiden* ainutkertaisesta yhdistelmästä. Käsitteistä puhumiseen tai kirjoittamiseen tarvitaan sanoja eli *termejä* ja *määritelmiä*.

Termit ovat tiettyä erikoisalaa koskevia vakiintuneita sanoja, käsitteisiin viittavia nimityksiä. Määritelmät taas ovat termille vaihtoehtoisia käsitteen kuvauksia.⁷ Tieteellisiin termeihin kiteytyy kokonaisia ajatusrakennelmia, tiedonmuodostuksen tapoja ja näkökulmia⁸. Termien ja niiden ilmaisemien käsitteiden analysointi tarjoaa siten yhden tason minkä tahansa tieteenalan teoreettisen perustan, epistemologisten ja ontologisten sitoumusten tarkasteluun.

Käsitteet assosioituvat toisiin käsitteisiin ja muodostavat laajoja verkostoja, jotka pohjautuvat psykolingvistisiin säännönmukaisuuksiin sekä yksilön ja yhteisön jakamaan ensyklopediseen tietoon eli maailmantietoon⁹. Nämä konteksteihin sa sidotut merkitysavaruuDET ja käsitejärjestelmät, tavat käsitteellistää maailmaa, kannattelevat diskurssia, joka puolestaan on määriteltävissä merkityksenantoa, vuorovaikutusta ja kommunikointia sääteleväksi kehykseksi. Diskurssi määritelläänkin tutkimuksessa usein tietyn aiheen tai alan, kuten esimerkiksi perinnön, ympärille muodostuvaksi vuorovaikutustapojen kokonaisuudeksi¹⁰. Tämä artikkeli rajautuu tarkastelemaan ainoastaan tieteellisiä diskursseja, jotka eivät kuitenkaan toimi tyhjiössä, vaan vuorovaikuttavat ja sekoittuvat toistensa sekä muiden yhteiskunnassa vaikuttavien diskurssien kanssa.

Laurajane Smith on huomauttanut, että ”perintö” on ymmärrettävissä vain sen ympärille muodostuneiden diskurssien kautta – vaikka perinnöllä on materiaalinenkin ulottuvuutensa¹¹. Perintödiskurssit eivät määritä vain sitä, kuinka perinnöstä puhutaan ja kirjoitetaan, vaan koko prosessia, jossa perintöä tuotetaan ja esitetään¹². Perintö ei ’ole’, vaan se ’tehdään’¹³. Perinnön diskursiivinen olemus ei viittaa pelkästään kielelliseen tasoon, vaan se on ymmärrettävissä multimodaalisena vuorovaikutuksena sekä moninaisina materiaaliseen maailmaan limittyvinä semioottisina käytäntöinä¹⁴.

Muistamisen ja kulttuurisen muistin työkaluna perintö ylläpitää yhteisöjä ja yhteisöllisiä identiteettejä jaettujen muistojen ja yhteisen muistelun avulla¹⁵. Sellaisena se on myös politiikan teon väline, jota voidaan käyttää moninaisten arvojen ja päämäärien perusteluna sekä vallan ja vaateiden oikeuttajana. Perinnön käsitteen poliittiseen ja ideologiseen luonteeseen sisältyvä oletus on, että niillä yhteiskunnan ryhmillä, joilla on eniten valtaa, on myös eniten mahdollisuuksia saada omat kokemuksensa, tarinansa ja versionsa menneisyydestä institutionalisoitua virallisiksi muistelun ja muistamisen kohteiksi¹⁶. Epäsymmetristen valta-asetelmien ja risteävien intressien luoma jännite vaikuttaisi olevan myös yksi oleellisista traumaattisista perintöjä rakentavista ja yhdistävistä elementeistä.

Vaikeaa, synkkää, ristiriitaista, kiistanalaista ja negatiivista perintöä

Pyrin luomaan kokonaiskuvan tarkasteltavan terminologian esiintymisestä sekä kotimaisessa että kansainvälisessä tutkimuskirjallisuudessa, joten selvitin ensinnäkin traumaattista perintöä kuvaavien termien ilmaantumista tieteellisiin teksteihin tekemällä suomen- ja englanninkielisiä¹⁷ hakuja Helka-kirjastojen kokoelmat sisältävään Helka-tietokantaan¹⁸ sekä kotimaisten aikakauslehti- ja monografia-artikkelien ARTO-tietokantaan¹⁹.

ARTO-tietokannasta löytyy fraasilla ”*vaikea kulttuuriperintö*” kaksi viitettä, jotka molemmat liittyvät saksalaisjoukkojen jättämiin toisen maailmansodan aikaisiin jälkiin Pohjois-Suomessa. Toinen viitteistä vie ”Lapin synkkä perintö”-hankkeeseen osallistuneen tutkija Oula Seitsozen väitöstilaisuuden lektioon Muinaistutkija-lehdessä²⁰. Toinen viite taas koskee sanomalehti Kalevan artikkelia, jossa Oulun yliopiston tutkijat Vesa-Pekka Herva ja Timo Ylimaunu käsittelevät Oulun Alppilan vanhaa paloasemaa ”vaikeana kulttuuriperintönä”²¹.

Haku ARTOsta fraaseilla ”*synkkä perintö/kulttuuriperintö*” tuottaa kuusi viitettä, joista tieteellisiksi teksteiksi on luettavissa kaksi: Seitsozen viittaa SKAS-lehdessä Saksan armeijan materiaaliin jäänteisiin tällä kertaa ”synkkänä kulttuuriperintönä”²² ja Marko Kananen kirjoittaa Ulkopoliitikka-lehdessä Jörg Haiderin ”synkää perinnöstä” Itävallan puoluepolitiikassa²³. Haku ”*ristiriitainen perintö*”-fraasilla löytää yhden tieteellisen julkaisun, jossa Kari Kallioniemi käsittelee audiovisuaalisen kulttuurin näkökulmasta thatcherismin ”ristiriitaista perintöä” ja populaarikulttuuria²⁴. Fraaseilla ”*kiistanalainen perintö/kulttuuriperintö*” ja ”*negatiivinen perintö/kulttuuriperintö*” ARTO-tietokannasta ei löydy yhtään hakutulosta.

Tein ARTOon haut myös vastaavilla englanninkielisillä fraaseilla ”*difficult heritage*”, ”*dark heritage*”, ”*contested heritage*”, ”*negative heritage*” ja ”*dissonant heritage*”, joista ainoastaan ”*dark heritage*” sai yhden osuman: Helsingin yliopiston kulttuuriperinnön tutkimuksen professori Suzie Thomasin kolumnin taidehistorian Tahiti-lehdessä, jossa Thomas viittaa muun muassa Lapin synkkä perintö -projektiin, mutta nostaa esille myös muita traumaattisia perintöjä kuvaavia termejä²⁵.

Suomenkieliset hakufraasit eivät puolestaan tuottaneet Helka-tietokannasta yhtään tulosta, joten hain tuloksia Artikkelihaku-toiminnolla ja edellä mainituilla englanninkielisillä fraaseilla. Ryhmittelin hakutulokset julkaisuvuoden mukaan kolmeen ryhmään: vuosina (1) 1980–1999 julkaistut, (2) 2000–2009 julkaistut ja (3) 2010–2018 julkaistut.

Kuten taulukko 1 osoittaa, traumaattisten perintöjen termistö alkaa yleistyä tieteellisissä diskursseissa vuosituhatvuotien vaihteessa ja käyttö kiihtyy 2010-luvulla. Huomattavin lisäys tällä vuosikymmenellä on termien *vaikea perintö* [*difficult heritage*] ja *synkkä perintö* [*dark heritage*] esiintymissä. Saadakseni käsityksen siitä, millaisia aihepiirejä traumaattisen perinnön termistöä hyödyntävissä tutkimuksissa on käsitelty ja millä tutkimusaloilla, ryhmittelin vuosina 2000–2018 julkais-

	v. 1980–1999	v. 2000–2009	v. 2010–2018
difficult heritage	10	35	145
dark heritage	12	22	121
contested heritage	8	62	153
negative heritage	19	67	103
dissonant heritage	21	66	125

Taulukko 1. Traumaattisia perintöjä kuvaavien englanninkielisten termien esiintyminen Helka-tietokannan artikkelikokoelmassa julkaisuvuoden mukaan ryhmiteltyinä.

	difficult heritage	dark heritage	dissonant heritage	contested heritage	negative heritage
Historia/Arkeologia	43	28	36	50	44
Perintö/Kulttuuriperintö	36	62	52	40	40
Museot	18	9	19	10	8
Antropologia	26	11	28	23	27
Turismi/Matkailu	29	69	73	39	12
Muisti	16	3	14	0	10
Politiikan tutkimus	31	0	15	10	12
Maantiede	14	23	41	28	7
Sosiologia/Sosiaalhistoria	0	0	0	13	0
Naistutkimus	0	12	0	0	0
Holokausti	13	0	0	0	0
Muistomerkit	9	0	0	0	0
Konflikti	11	0	0	0	9
Saksa	10	0	0	0	0
Kansanmurha	5	0	0	0	0
Kuolema	0	7	7	0	0
Kokemuksellisuus	0	8	21	0	0
Suojelu	0	0	33	0	0
Arkkitehtuuri/Rakennusperintö	0	0	0	11	0
Orjuus	0	0	0	10	0
Ihmisoikeudet	0	0	0	0	7
Kolonialismi	0	0	0	0	4
Lainsäädäntö	3	0	0	7	12
Talous/Liiketoiminta	0	0	19	0	17

Taulukko 2. Englanninkielisillä hakufraaseilla Helka-tietokannasta löytyvien 2000-luvulla julkaistujen vertaisarvioitujen elektronisten artikkelien jakautuminen aihepiireittäin.

tut vertaisarvioidut elektroniset artikkelit edelleen Helka-tietokannassa sovelletun Aiheet-luokituksen mukaisesti²⁶.

Taulukko 2 havainnollistaa ensinnäkin sitä, että historian, arkeologian ja perinnöntutkimuksen lisäksi traumaattisen perinnön termistö kuuluu erityisesti turismi- ja matkailututkimuksen työkaluihin. Muina teemaa tarkastelevina tutkimusaloina nousevat esiin museologia, antropologia, politiikan tutkimus, muistitutkimus, matkailututkimukseen kytkeytyvä maantiede, mutta myös naistutkimus ja sosiologia/sosiaalishistoria. Historian ja arkeologian alaan liitetyissä tutkimuksissa eniten esiintymiä on *kiistanalaisella perinnöllä* [*contested heritage*], joka on myös ainoa sosiologiassa käytetyistä termeistä, mutta lähes yhtä yleisesti käytössä ovat olleet *negatiivinen* [*negative heritage*] ja *vaikea perintö* [*difficult heritage*].

Vaikea perintö on useimmin käytetty termi muisti- ja politiikan tutkimuksessa. *Synkkä perintö* [*dark heritage*] on taas yleisin termi perinnöntutkimuksessa ja ainoa naistutkimuksessa sovelletuista termeistä. *Synkkä* ja *ristiriitainen perintö* [*dissonant heritage*] vaikuttavat vertailussa myös leimallisesti matkailututkimuksen termeiltä ja liittyvät tässä ominaisuudessa synkän/pimeän/mustan turismin ja thanaturismin/kuolonturismin käsitteisiin²⁷. Kiinnostavaa on lisäksi se, että teemaan sopivat aihepiirit ”kuolema” ja ”kokemuksellisuus” yhdistyvät niin ikään vain *synkkään* ja *ristiriitaiseen perintöön*. Toisaalta ”muistomerkit” määrittää aihepiirinä ainoastaan *vaikeaa perintöä* käsitteleviä artikkeleita.

Taulukko 2 tuo esille myös sen, kuinka painava merkitys natsi-Saksan hirmuteoilla ja juutalaisten kansanmurhalla – holokaustilla – on ollut traumaattisen perinnön ja historian tarkastelussa, etenkin muistitutkimuksen alalla²⁸. ”Holokausti”, ”Saksa”, ”kansanmurha” ja ”konflikti” kytkeytyvät aiheina tässä tarkastelussa nimenomaan *vaikean perinnön* käsitteeseen. Vaikuttaa kuitenkin siltä, että *vaikeaa* ja *synkkää perintöä* käytetään usein toisiinsa rinnastuvina synonyymisina termeinä²⁹, mistä syystä käsittelen niitä seuraavassa yhdessä.

Vaikea [difficult heritage] ja synkkä perintö [dark heritage]

Muistin, kollektiivisten identiteettien ja sotienjälkeisen Euroopan vaikean historian suhteita tutkinutta Sharon Macdonaldia voi pitää yhtenä *vaikean perinnön* käsitteen keskeisistä kehittäjistä ja lanseeraajista³⁰. Macdonald määrittelee *vaikean perinnön* oleelliseksi elementiksi kehityksessä, jonka myötä jotkut eurooppalaiset valtiot – Saksa etunenässä jo 1980-luvulta lähtien – ovat alkaneet tunnustaa omia historiallisia vääryksiään ja nostaa esiin kansallisen yhtenäisyyden ja identiteetin kannalta kiusallisia tai ristiriitaisia seikkoja menneisyydestä³¹. Näin määriteltynä *vaikean perinnön* voi nähdä osaksi kansakunnan traumojen käsittelyn kautta historiankuvan eheytymiseen tähtäävää *menneisyydenhallintaa*, joka ei käänkösvastineena tee ehkä täysin oikeutta vaikeasti kääntyvälle saksan kielen termille *Vergangenheitsbewältigung*³².

Kuva 2. Euroopan murhattujen juutalaisten muistomerkki/Holokaustimuistomerkki (Berliini, Saksa). Valokuva: Johanna Enqvist, 14.6.2015.

Macdonald katsoo, että lisääntyvät pyrki-mykset tilintekoon menneisyyden kanssa ovat osa laajempaa sosiokulttuurista muutosta ja perustavanlaatuisen murros siinä, kuinka kollektiiviset toimijat käyttävät menneisyyttä yhteisöllisen identiteetin tuottamisessa ja esittämisessä. Historiallisen jatkuvuuden korostamisen sijaan identiteetti kiinnitetäänkin kipeiden asioiden käsittelystä syntyvään käännekohtaan, joka katkaisee yhteyden vanhaan ja aloittaa uuden tarinan. Tässä merkityksessä *vaikean perinnön* 'vaikeus' hälvenee, kun avoimuus menneisyyden suhteen ei enää uhkaa positiivista identiteettikäsitystä ja

yhteisön itseymmärrystä, vaan vahvistaa niitä osoituksena rehellisyydestä ja moraalisisestä vastuunkannosta³³.

Macdonaldin määrittelyistä poikkeavan kategoriansa muodostavat tutkimukset, joissa *vaikealla perinnöllä* viitataan ennen kaikkea konkreettisiin esineisiin ja paikkoihin, joiden 'vaikeus' on ikään kuin niiden sisäsyntyinen ominaisuus ihmisiin kohdistuneen väkivallan ja pakkokeinojen materiaalisina puitteina. Esimerkiksi William Logan ja Keir Reeves jakavat kokoomateoksessa *Places of Pain and Shame: Dealing with "Difficult Heritage"* (2009) käsitellyt kohteet neljään ryhmään: (1) joukkomurhien ja kansanmurhien tapahtumapaikat; (2) sotiin liittyvät kohteet, kuten keskitysleirit ja sotamuistomerkit; (3) vankilat ja (4) ihmisten 'hyväntahtoiseen' eristämiseen liittyvät paikat, kuten leprasiirtolat ja mielisairaalat³⁴. Myös matkailututkimuksissa yleistä *synkkää perintöä* [*dark heritage*] käytetään usein tässä merkityksessä.

Ristiriitainen perintö

Macdonald käyttää *vaikean perinnön* käsitettä suhteellisen kapeassa ja täsmällisesti määritellyssä merkityksessä suhteessa John E. Tunbridgen ja Gregory J. Ashworthin luomaan *ristiriitaisen perinnön* [*dissonant heritage*] käsitteeseen³⁵. Tunbridge ja Ashworth teoretisoivat perinnön lähtökohtaisesti ristiriitaiseksi, joten heidän määrittelemänään kaikki perintö on jossain suhteessa *ristiriitaista perintöä*³⁶. Ristiriita perustuu tällöin perintöprosessissa annettavien moninaisten merkitysten verkostossa syntyvään jännitteeseen. Kenties käsitteen määritelmällisestä

laaja-alaisuudesta johtuen *ristiriitainen perintö* on vertailuni perusteella yleisimmin käytetty traumaattisiin perintöihin viittaava termi museologian, antropologian, matkailututkimuksen sekä maantieteen aloilla.

Tunbridge ja Ashworth korostavat, että perintö ei aina ole ”hyvää” ja ”kaunista”, vaan se voi olla kiusallista ja epämurkkaa – etenkin kun se, mitä joku yhteisö vaalii positiivisena muistona menneisyydestä, voi olla toisen yhteisön näkökulmasta häiritsevää ja ongelmallista. Tähän näkökulmaan ja ristiriitaisen perinnön käsitteeseen sisältyy ajatus siitä, että perinnössä kulminoituvia ristiriitoja tulisi pyrkiä hälventämään ja ratkaisemaan oikeanlaisella hallinnalla ja kulttuuriperinnön hallinnon keinoin³⁷. Perinnön ristiriitaisuus ei siis lopulta olisikaan perinnön perustavanlaatuisen ominaisuus, vaan se kehystyy erilaisten arvojen ja arvostusten kohtaamisissa syntyväksi ongelmaksi, joka on periaatteessa mahdollista ratkaista.

Kokoamassani aineistossa *ristiriitaisen perinnön* käsitteeseen yhdistyviä aihepiirejä ovat paitsi ”suojelu” [*conservation*], ”kokemuksellisuus” ja ”kuolema” niin myös ”talous/liiketoiminta”. Talouden ja kaupallisen toiminnan aspekti liittyy konkreettisesti tasolla kiistoihin perinnön omistajuudesta, joka ymmärretään yhdeksi perinnön ristiriitaisuuden lähteistä. Tunbridgen ja Ashworthin näkemyksen mukaan kaikki perintö on jonkun perintöä, mistä seuraa loogisesti se, että se ei kuulu jollekulle muulle³⁸.

Kiistanalainen perintö

Perinnön omistajuuteen liittyvät konfliktit ovat keskeinen elementti ja lähtökohta myös *kiistanalaisen perinnön* [*contested heritage*] käsitteessä, joka määrittäisi tätä kautta yhdeksi *ristiriitaisen perinnön* tyypeistä ja siten sen alakäsitteeksi. Helaine Silverman luo toimittamassaan teoksessa *Contested Cultural Heritage* (2011) katsauksen *kiistanalaisen perinnön* historiaan, josta hän nostaa olennaisena tekijänä esiin alkuperäiskansojen 1980- ja 1990-luvuilla voimistuneet vaatimukset oman perintönsä hallintaan sekä osallisuuden perintöä koskevassa päätöksenteossa. Omassa tarkastelussani ”kolonialismi” kiinnittyi tutkimusartikkelien aiheena ainoastaan *negatiiviseen perintöön*, mutta ”orjuus” erottui selvästi nimenomaan *kiistanalaista perintöä* käsittelevien tekstien aihepiirinä. Myös ”arkkitehtuuri/rakennusperintö” liittyi aiheena ainoastaan *kiistanalaiseen perintöön*.

Silverman listaa perinnön kiistanalaisuuteen liittyvät ajankohtaiset tutkimusteemat ja potentiaaliset risteävien intressien paikat seuraavasti: (1) perinnön tuotanto, markkinointi ja kulutus; (2) laittomien muinaisesineiden salakuljetus ja kauppa; (3) tutkijoiden, museoiden ja kulttuuriperintöhallinnon kohtaamiset riiston kohteena olleiden yhteisöjen kanssa; (4) perinnön ”arvo”, erityisesti Unescon toiminnassa; (5) paikallisen, kansallisen, kansainvälisen ja globaalin perinnön risteyskohdat; (6) perintö ja politiikka; (7) aineeton perintö; (8) perinnön ja ihmis-oikeuksien leikkauspisteet³⁹. Näiden teemojen kautta hahmottuva *kiistanalaisen*

perinnön käsite laajenee olennaisesti omistajuutta koskevista kiistoista käytännössä mihin tahansa perintöön liittyvään ristiriitaan ja lähenee siten edellä käsiteltyä *ristiriitaisen perinnön* käsitettä.

Negatiivinen perintö

Negatiivinen perintö [*negative heritage*] näyttäytyy niin ikään lähes synonyymisenä terminä *ristiriitaiselle perinnölle*, esimerkiksi Lynn Meskellin artikkelissa *Negative Heritage and Past Mastering in Archaeology* (2002), vaikka Meskell keskittyykin säilyttämiseen ja tuhoamiseen tähtäävien intressien väliseen kamppailuun. Meskell käsittelee negatiivista perintöä edustavina tapauksina vuoden 2001 terrori-iskussa tuhottua World Trade Centeriä sekä samana vuonna Afganistanissa Bamiyanin laaksossa räjäytettyjä Buddha-patsaita, mutta viittaa myös natsimenneisyydestä muistuttavien jälkien käsittelyyn osana Saksan *menneisyydenhallintaa* sekä Pohjois-Amerikan ja Australian alkuperäiskansojen osallisuuteen oman perintönsä aktiivisessa käytössä.

Kotimaisena esimerkkinä *negatiivisen perinnön* käsitteellä operoinnista mainittakoon Renja Suominen-Kokkosen artikkeli *Negative Heritage in the Historical Culture of Finnish Art History* (2016), joka nojaa osin Meskelliin, mutta määrittelee *negatiivisen perinnön* myös eksplisiittisemmin perintönä, ”jota ei haluta” [”*unwanted heritage*”] tai joka halutaan unohtaa ja pyyhkiä pois. Esimerkkinä *negatiivisesta perinnöstä* Suominen-Kokkonen pitää ortodoksisen kirkon kulttuuriperintöä, joka on hänen mukaansa nähty suomalaiselle kulttuurille vieraana elementtinä ja tästä syystä sivuutettu sekä kulttuuriperinnön tutkimuksessa että suojelussa.

Negatiiviseen perintöön sisältyvä ajatus perinnön poispyyhkimisestä ei rajoitu siis vain konkreettisten materiaalien perintökohteiden hävittämiseen ja aineelliseen tuhoon, vaan se tarkoittaa myös joidenkin yhteisöjen perinnön unohtamista ja sivuuttamista kulttuuriperintöä instituutionalisoivissa prosesseissa. Tähän viittaavat myös vertailussani nimenomaan *negatiivista perintöä* leimanneet aiheet ”kolonialismi”, ”ihmisoikeudet”, ”lainsäädäntö” ja ”talous/liiketoiminta”.

Traumaattisten perintöjen terminologian piirteitä ja ongelmia

Kuten edellä kävi ilmi, traumaattisiin perintöihin sisältyvän ’traumaattisuuden’ voi ymmärtää laajassa merkityksessä kaikkeen perintöön, kuten ihmiselämään ja inhimilliseen kokemukseen ylipäänsä, olennaisesti kuuluvina ristiriitaisuuksina ja tummina sävyinä: kansallisten kulttuuriperintöjen kaanonit ovat perustuneet kertomukselle yhtenäisestä kansasta ja unohtaneet vähemmistöjen, sorrettujen ja

yhteiskunnan marginaalissa eläneiden tarinat menneisyydestä; kulttuurituotteet ja taideteokset muuttuvat uusissa tulkinnoissa rasisisiksi ja seksisiksi; väkivalta, eriarvoisuus, sorto, riisto ja hyväksikäyttö ovat olleet kautta aikain niin olennainen osa yhteisöjen toimintaa ja yhteiskuntien rakenteita, että niiden aineellisia ja aineettomia jälkiä löytyy kaikkialta. Menneisyyden traumaattisten tapahtumien erittelyn ohella ihmiskuntaa tulevaisuudessa uhkaavia maailmanlaajuisia ilmiöitä, kuten ilmastonmuutosta, on niin ikään mahdollista tarkastella traumaattisen perinnön termein. Merien saastuminen⁴⁰ ja ydinjätteen loppusijoitus⁴¹ ovat aiheita, joita tutkijat jo pohtivat kulttuurillemme ja ajallemme leimallisena perintönä.

Siellä missä on perintöä, on aina myös valtasuhteita ja -asemia, risteäviä intressejä ja useita totuuksia, politiikkoja ja ideologioita – ja lopulta perintö ja periminen itsessään edellyttävät aina jonkun kuolemaa ja katoamista. Toisaalta, jos kaikki perintö on jossain suhteessa ristiriitaista ja traumaattista, käyvät siihen nojaavat käsitteet tarpeettomiksi.

Traumaattisen perinnön käsitteistämiseen liittyvä paradoksaalinen pulma onkin, että samalla syntyy implisiittinen oletus rinnakkaisen, mutta merkitykseltään vastakkaisen käsitteen olemassaolosta: ongelmattoman, yhtenäisen ja itsestään selvän perinnön luokan. Tämän seurauksena esimerkiksi institutionaalisen suojelun kohteeksi nostetun, näennäisen ristiriidattomana näyttäytyvän kulttuuriperinnön ja sitä tuottavan auktorisoidun perintödiskurssin ongelmalliset puolet saattavat hämärtyä⁴². Traumaattisen perinnön käsitteistöstä välittyy myös ajatus perintöihin sisältyvien kiistojen ja ristiriitojen ratkaisun, ”vaikeuden” ja ”synkkyuden” hallinnan mahdollisuudesta ja tarpeellisuudesta. Ristiriidoista ja traumaattisuudesta puhdistettu perintö asettuu tämän prosessin lopputuotteeksi.

Vaatimukset auktorisoidun perintödiskurssin ”demokratisoinnista”⁴³ tai ”inklusiivisesta perintödiskurssista”⁴⁴ perustuvat näkemykseen siitä, että kaikille ihmisille ja yhteisöille kuuluu yhtäläinen oikeus osallistua oman perintönsä määrittelyyn ja hallintaan. Aidosti avoin ja demokraattinen perintödiskurssi sallii erimielisyyden ja tarjoaa mahdollisuuksia eriävistä näkemyksistä käytävään rakentavaan keskusteluun. Osallisuuteen pitäisi tällöin sisältyä myös ihmisten oikeus suhtautua välinpitämättömästi tai sanoutua irti perinnöstä, jota he eivät tunne itselleen merkitykselliseksi⁴⁵. Ja vaikka *menneisyydenhallinta* vaatii historiantutkimuksen tukemaa yhteistä näkemystä siitä, mitä todella tapahtui, on mahdotonta saavuttaa konsensusta sen suhteen, mitä tapahtumat merkitsevät⁴⁶.

Vaarana on, että ”vaikeiksi” määriteltyjen aiheiden käsittely jumittuu traumaattiseen ulottuvuuteen, mikä tyypistää mahdollisia esittämisen, tulkinnan ja kokemuksen tapoja – jopa pitää trauma yllä. Tieteellisissä diskursseissa perinnön etuliitteeksi määritelty ”vaikeus” tai ”synkkyys” toimii ikään kuin tiedollisena ja moraalisen kompassina, joka opastaa oikeanlaisiin tulkintoihin ja tunteisiin, eikä jätä tilaa vaihtoehtoisille näkemyksille ja kokemuksille⁴⁷. Nämä tutkimukseen perustuvana tietona näyttäytyvät perinnön tulkintaohjeet rinnastuvat siten auktorisoidun perintödiskurssin toimintaan ”virallisen” perinnön tuottamista,

Kuva 3. Kalasatama, Helsinki. Valokuva: Johanna Enqvist, 19.4.2015.

esittämistä, tulkintaa ja kohtaamista säätelevänä kehyksenä, jossa määrittelyvaltaa käyttävät ainoastaan asiantuntijat.

Tietynlaisten kohteiden, kuten sotien jälkien, yksioikoinen nimittäminen ”synkäksi perinnöksi” sivuuttaa perinnön ja sen arvon teoretisoinnin prosessimaisina, tilanteisesti neuvoteltuina ja diskursiivisesti rakentuvina merkityksinä. Patsaiden kaatamiseen ja muihin perintöä muokkaaviin symbolisiin tekoihin johtavat uudelleenarvioinnit ovat osa tätä prosessia, traumaattisten menneisyyksien käsittelyä ja haluttuutta.

Lähteet ja kirjallisuus

Verkkolähteet

ARTO-tietokanta. <https://arto.linneanet.fi/> Luettu 14.–15.9.2018.

Helka-tietokanta. <https://helka.finna.fi/> Luettu 5.5.–6.5.2018.

Mattila, Risto 2018. Puolan senaatti hyväksyi huolta herättäneen holokaustilain. Yle Uutiset. <https://yle.fi/uutiset/3-10052685> Julkaistu 1.2.2018, luettu 6.5.2018.

Tieteen termipankki. <http://tieteentermipankki.fi/>. Luettu 14.9.2018.

Kirjallisuus

Aarnipuu, Petja 2008. Turun linna kerrottuna ja kertovana tilana. *Suomalaisen Kirjallisuuden seuran toimituksia* 1162. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura (SKS), Helsinki.

Ashworth, Gregory J. 2008. The Memorialization of Violence and Tragedy. Human Trauma as Heritage. *The Ashgate Research Companion to Heritage and Identity*, p. 231–44. Eds. Brian Graham & Peter Howard. Ashgate, Surrey & Burlington.

Björkholm, Johanna 2011. *Immateriellt kulturarv som begrepp och process. Folkloristiska perspektiv på kulturarv i Finlands svenskbygder med folkmusik som exempel*. Åbo Akademi, Åbo.

- Byrne, Denis 2008. Heritage as Social Action. *The Heritage Reader*, p. 149–173. Eds. Graham Fairclough, Rodney Harrison, J. H. Jameson Jnr & John Schofield. Routledge, London.
- Connerton, Paul 2009. *How Modernity Forgets*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Enqvist, Johanna 2016. *Suojellut muistot – Arkeologisen perinnön hallinnan kieli, käsitteet ja ideologia*. Helsingin yliopisto, Helsinki.
- Enqvist, Johanna 2014. The New Heritage: A Missing Link between Finnish Archaeology and Contemporary Society? *Fennoscandia Archaeologica* XXXI, p. 101–123.
- Graham, Brian; Ashworth, G. J. & Tunbridge, J. E. 2000. *A Geography of Heritage*. Arnold, London.
- Harvey, D. C. 2001. Heritage Pasts and Heritage Presents: temporality, meaning and the scope of heritage studies. *International Journal of Heritage Studies* Vol. 7 Nro 4, p. 319–338.
- Heikkinen, Vesa 2012. Diskurssi. *Genre-analyysi - tekstilajitutkimuksen käsikirja*, s. 94–99. Toim. Vesa Heikkinen, Heikki Voutilainen, Petri Lauerma, Ulla Tiililä & Mikko Lounela. Gaudeamus, Helsinki.
- Hentilä, Seppo 2005. Löytyykö totuus komissioista? Historiantutkimus ja totuuskomissiot. *Tieteessä tapahtuu* Vol. 23 Nro 8, s. 5–12. <https://journal.fi/tt/article/view/57097/19149>
- Herva, Vesa-Pekka & Ylimaunu, Timo 2013. Alppilan vanha paloasema ja vaikea kulttuuriperintö. *Kaleva* 5.6.2013, s. K2 4.
- Kallioniemi, Kari 2016. Thatcherismin ristiriitainen perintö ja populaarikulttuuri. *Lähikuva* Vol 29 (2016) Nro 1, s. 48–56. <https://journal.fi/lahikuva/issue/view/3913>
- Kananen, Marko 2009. Haiderin synkkä perintö levisi koko puoluekenttään Itävallassa. *Ulkopolitiikka* Vol. 46 Nro 1, s. 47–50.
- Kisić, Višnja 2016. *Governing Heritage Dissonance. Promises and Realities of Selected Cultural Policies*. European Cultural Foundation, Amsterdam.
- Larjavaara, Matti 2007. *Pragmasemantiikka. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia* 1077. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura (SKS), Helsinki.
- Mesckell, Lynn 2002. Negative Heritage and Past Mastering in Archaeology. *Anthropological Quarterly* Vol 75 Nro 3, p. 557–574.
- Holtorf, Cornelius & Högborg, Anders 2014. Nuclear waste as cultural heritage of the future: 14361. *WM2014 Proceedings WM Symposia*. <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:lnu:diva-34268>
- Iedema, Rick 2007. On the Multi-modality, Materiality and Contingency of Organization Discourse. *Organization Studies* Vol. 28 Nro 6, p. 931–94.
- Lebow, Richard Ned 2006. The Memory of Politics in Postwar Europe. *The Politics of Memory in Postwar Europe*, p. 1–39. Eds. Richard Ned Lebow, Wulf Kansteiner & Claudio Fogu. Duke University Press, Durham & London.
- Lennon, John J. & Foley, Malcolm 2000. *Dark Tourism: The Attraction of Death and Disaster*. Continuum, London.
- Logan, William & Reeves, Keir 2009. Introduction: Remembering places of pain and shame. *Places of Pain and Shame – Dealing with “Difficult Heritage”*, p. 1–14. Eds. William Logan & Keir Reeves. Routledge, London.

- Macdonald, Sharon 2009. *Difficult Heritage. Negotiating the Nazi Past in Nuremberg and Beyond*. Routledge, London.
- Macdonald, Sharon. 2013. *Memorylands. Heritage and Identity in Europe Today*. Routledge, London.
- Macdonald, Sharon 2016. Is 'Difficult Heritage' Still 'Difficult'? Why Public Acknowledgment of Past Perpetration May No Longer Be So Unsettling to Collective Identities. *Museum International* Vol. 67 Nro 1–4, p. 6–22.
- Machery, Edouard 2005. Concepts are not a natural kind. *Philosophy of Science* Vol. 72 Nro 3, p. 444–467.
- Murphy, Gregory L. 2002. *The Big Book of Concepts*. The MIT Press, Cambridge (MA).
- Olsen, Bjørnar & Pétursdóttir, Þóra 2016. Unruly Heritage: Tracing Legacies in the Anthropocene. *Arkæologisk Forum* Nro 35, p. 38–46.
- Onikki-Rantajääskö, Tiina & Enqvist, Johanna 2018. Tieteen termipankki kehittää suomen kielen käyttöä tieteen kielenä. *Kielikello* 1/2018. <https://www.kielikello.fi/>
- Piccinini, Gualtiero 2011. Two Kinds of Concepts: Implicit and Explicit. *Dialogue* 50, p. 179–193.
- Seaton, A.V. 1996. Guided by the Dark: From Thanatopsis to Thanatourism. *International Journal of Heritage Studies* Vol. 2 Nro 4, p. 234–44.
- Seitsonen, Oula 2015. Lapin synkkä kulttuuriperintö: Saksan armeijan toisen maailmansodan aikaiset materiaaliset jäänteet Pohjoisen erämaissa. *SKAS* 4/2015, s. 38–41.
- Seitsonen, Oula 2018a. *Digging Hitler's Arctic War. Archaeologies and Heritage of the Second World War German military presence in Finnish Lapland*. Helsingin yliopisto, Helsinki.
- Seitsonen, Oula 2018b. Lectio praecursoria: Digging the material remains of Hitler's arctic war. *Muinaistutkija* 2/2018, s. 39–45.
- Silverman, Helaine 2011. Contested Cultural Heritage: A Selective Historiography. *Contested Cultural Heritage. Religion, Nationalism, Erasure, and Exclusion in a Global World*, p. 1–49. Ed. Helaine Silverman. Springer-Verlag, New York.
- Sivula, Anna 2010. Menetetyn järven jäljillä. Historia osana paikallista kulttuuriperintöprosessia. *Medeiasta pronsisoturiin. Kuka tekee menneestä historiaa? Historia mirabilis* 6, s. 21–39. Toim. Pertti Grönholm ja Anna Sivula. Turun Historiallinen Yhdistys ry.
- Smith, Laurajane 2006. *Uses of Heritage*. Routledge, London.
- Smith, Laurajane 2012. Editorial. *International Journal of Heritage Studies* Vol. 18 Nro 6, p. 533–540.
- Stone, Philip R; Hartmann, Rudi; Seaton, A. V; Sharpley, Richard & White, Leanne (eds.) 2018. *The Palgrave Handbook of Dark Tourism Studies*. Palgrave Macmillan, Basingstoke & New York.
- Suominen-Kokkonen, Renja 2016. Negative Heritage in the Historical Culture of Finnish Art History. *Konsthistorisk tidskrift/Journal of Art History* Vol. 85 Nro 3, p. 225–239.
- Sørensen, Marie Louise Stig & Viejo-Rose, Dacia (eds.) 2015. *War and Cultural Heritage. Biographies of Place*. Cambridge University Press, New York.
- Thomas, Suzie 2015. Cultural Environments, Art History, and dark heritage. *Tahiti* 4/2015. <http://tahiti.fi/04-2015/kolumni/cultural-environments-art-history-and-dark-heritage/>

- Torsti, Pilvi 2012. *Suomalaiset ja historia*. Gaudeamus, Helsinki.
- Tunbridge, John E. & Ashworth, Gregory J. 1996. *Dissonant Heritage. The Management of the Past as a Resource in Conflict*. John Wiley and Sons, Chichester.
- Tunbridge, John E. & Ashworth, Gregory J. 2007. Dissonance and the Uses of Heritage. *Cultural Heritage. Critical Concepts in Media and Cultural Studies. Volume II Critical concepts in heritage*, p. 206–48. Ed. Laurajane Smith. Routledge, Abingdon & New York.
- Van Leeuwen, Theo 2005. *Introducing Social Semiotics*. Routledge, London.
- Van Leeuwen, Theo 2014. Critical Discourse Analysis and Multimodality. *Contemporary Critical Discourse Studies*, p. 281–95. Eds. Christopher Hart & Piotr Cap. Bloomsbury, London & New York.
- Waterton, Emma; Smith, Laurajane & Campbell, Gary 2006. The Utility of Discourse Analysis to Heritage Studies: The Burra Charter and Social Inclusion. *International Journal of Heritage Studies* Vol. 12 Nro 4, p. 339–355.
- Waterton, Emma & Smith, Laurajane 2009. There is no such thing as Heritage. *Taking Archaeology out of Heritage*, 10–27. Eds. Emma Waterton and Laurajane Smith. Cambridge Scholars Publishing, Newcastle upon Tyne.

The terminology of traumatic heritages

ABSTRACT

Use of terms referring to the tragic, violent and traumatic features in history – difficult, dark, negative, contested and dissonant heritage – has increased during the 2010's within the disciplines that study past and heritage. This terminology includes the assumption that dealing with certain traces of the past is still difficult, oppressive, repressed or even forbidden. The article analyses the terminology of research articles referring to encountering, dealing and governing the traumatic past. The analysis dissects the uses, meanings and conceptual relationships of the terms and discusses their potential as tools of research. The examination of terminology aims to answer the question of whether the analysed terms could be defined as different shades of meaning of single concept, or whether they designate several meanings, concepts and discourses. The article also discusses the conceptions and definitions of heritage conveyed by the analysed terms and dissects the theoretical and ideological assumptions that they bear.

Loppuviitteet

- 1 Käytän suomen kielen sanaa perintö englanninkielisen termin heritage vastineena. Sanavalinnan tarkoituksena on erottaa tutkimuksen ja tieteellisen intressin kohteena oleva laajempi ilmiö ja yläkäsite (perintö) alakäsitteestään eli kulttuuriperintöhallinnon määrittelemästä ja suojelemasta kulttuuriperinnöstä (ks. myös Enqvist 2016, s. 13, 152–173; Onikki-Rantajääskö & Enqvist 2018). Petja Aarnipuu (2008, s. 17–25) on väitöskirjassaan selvittänyt suomalaisen ja suomenkielisen perinnön käsitteen historiallista rakentumista. Johanna Björkholm (2011, s. 33–40) on puolestaan käsitellyt väitöskirjassaan ruotsinkielisen [kulturarv] perinnön käsitteen historiaa ja käyttöä Suomessa.
- 2 Esim. Smith 2012, p. 534–535.
- 3 Esim. Sørensen & Viejo-Rose 2015.
- 4 Esim. Stone ym. 2018.
- 5 Larjavaara 2007, s. 152; Piccinini 2011, p. 179.
- 6 Murphy 2002, p. 5; Machery 2005.
- 7 Tieteen termipankki, Terminologiaoppi:käsite (<http://www.tieteentermipankki.fi/wiki/Terminologiaoppi:käsite> Luettu 14.9.2018).
- 8 Onikki-Rantajääskö & Enqvist 2018.
- 9 Larjavaara 2007, s. 157–159.
- 10 Heikkinen 2012, s. 95–96.
- 11 Smith 2006.
- 12 Waterton ym. 2006.
- 13 Harvey 2001, p. 327; Waterton & Smith 2009.
- 14 Iedema 2007; Van Leeuwen 2005, 2014.
- 15 Smith 2006; Sivula 2010.
- 16 Graham ym. 2000, p. 24–25; Byrne 2008, p. 154.
- 17 Tarkastelussa tuli konkreettisesti näkyviin myös se, että myös ihmistieteissä suomenkielisetkin tutkijat kirjoittavat tutkimusjulkaisunsa nykyisin pääasiassa englannin kielellä.
- 18 Helka-kirjastoja ovat Helsingin yliopiston kirjasto ja Kansalliskirjasto, jotka kuuluvat Helsingin yliopistoon, sekä Kotimaisten kielten keskuksen kirjasto, Museoviraston kirjasto, Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kirjasto, Työväenliikkeen kirjasto ja Tuglas-seuran Baltia-kirjasto. (<https://helka.finna.fi/> Luettu 5.5.–6.5.2018.)
- 19 ARTOa kehittää ja ylläpitää Kansalliskirjasto.
- 20 Seitsonen 2018b.
- 21 Herva & Ylimaunu 2013.
- 22 Seitsonen 2015.
- 23 Kananen 2009.
- 24 Kallioniemi 2016.
- 25 Thomas 2015.
- 26 Osa artikkeleista oli luokiteltu Helka-tietokannassa useampaan aiheeseen.
- 27 Synkän turismin ja thanaturismin käsitteistä, ks. esim. Seaton 1996; Lennon & Foley 2000.
- 28 Lebow 2006, p. 9; Connerton 2009, p. 1.
- 29 Esim. Seitsonen 2015 ja 2018b
- 30 Esim. Macdonald 2009, 2013, 2016.
- 31 Macdonald 2016. Kehitys on tosin viime aikoina kulkenut myös vastakkaiseen suuntaan joissakin Itä-Euroopan maissa, kuten Puolassa, jossa hyväksyttiin nk. holokaustilaki vuoden 2018 alussa. Lain mukaan toisen maailmansodan aikaisten keskitysleirien kutsuminen puolalaisiksi leireiksi voi johtaa enintään kolmen vuoden vankeustuomioon (Mattila 2018).
- 32 Seppo Hentilän (2005, s. 5) mukaan Vergangenheitsbewältigung tarkoittaa täsmäl-

lisemmin (vaikean) menneisyyden ”hallitsemista” pääsemällä sen kanssa sinuiksi. Tämä edellyttää sitä, että vaikeiden asioiden olemassaolo tunnustetaan ja niitä pyritään tutkimaan mahdollisimman avoimesti ja rehellisesti.

- 33 Macdonald 2016, p. 19.
- 34 Logan & Reeves 2009.
- 35 Tunbridge & Ashworth 1996, 2007.
- 36 Tunbridge & Ashworth 2007.
- 37 Tunbridge & Ashworth 1996, p. 263.
- 38 Tunbridge & Ashworth 1996, p. 20–21.
- 39 Silverman 2011.
- 40 Esim. Olsen & Pétursdóttir 2016.
- 41 Esim. Holtorf & Högberg 2014.
- 42 Auktorisoitu perintödiskurssi viittaa länsimaiseen, viralliseen ja vallitsevaan, asian-
tuntija- ja viranomaislähtöiseen tapaan määritellä perintö sekä käytäntöihin ja do-
kumentteihin, joiden kautta institutionaalista määritelmää ylläpidetään ja esitetään
(Smith 2006).
- 43 Enqvist 2014.
- 44 Kisić 2016.
- 45 Ks. myös Kisić 2016.
- 46 Historiatietoisuus Suomessa -tutkimushankkeessa selvitettiin koko väestön tasolla,
mitä suomalaiset ajattelevat historiasta ja millaisia merkityksiä he antavat menneisyy-
delle. Tutkimuksessa havaittiin, että näkemykset ja tulkinnat Suomen sisällissodasta
vaihtelevat huomattavasti ikäluokan, luokkataustan ja puoluekannan mukaan. (Torsti
2012, s. 112–123).
- 47 Esimerkiksi Lapland’s Dark Heritage/Lapin synkkä perintö -hankkeen tutkija Oula
Seitsonen (2018a, s. 152–155) kuvaa väitöskirjassaan, että jotkut tutkimuksessa haas-
tatelluista kritisoivat voimakkaasti projektin nimeä ja pitivät sitä asenteellisena.